

המרגלים ששלח יהושע - הפטרת השבת

מים ראשונים: בהפטרות רבות בלוח השנה קשה קצת למצוא את הקשר לפרשת השבוע, לעתים מצטמצם קשר זה למילה או שתיים ותו לא. הפטרת השבת, לעומת זאת, היא מההפטרות שהקשר שלהן לפרשת השבוע הוא פשוט וברור ואפשר אפילו לראות בה מעין 'אירוע מתקן' לסיפור המרגלים, נחמה ועידוד מהאירועים הקשים שבפרשה. הנה, אצל דור הבנים, אצל יהושע תלמיד משה, הדברים מתנהלים אחרת.¹

וַיִּשְׁלַח יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן מִן הַשְּׁטִים שְׁנַיִם אַנְשִׁים מִרְגְּלִים חָרָשׁ לֵאמֹר לְכוּ רְאוּ אֶת הָאָרֶץ וְאֶת יְרִיחוֹ וְיַלְכוּ וַיָּבֵאוּ בֵּית אִשָּׁה זֶזְנָה וְשָׂמָה רָחֵב וַיִּשְׁכְּבוּ שָׁמָּה: (יהושע ב א).²

ספרי דברים פסקא נב פרשת עקב – יריחו קשה כנגד כולם

... תאמר שלא היו אנשי יריחו גדולים וקשים? והלא כבר נאמר: "וישלח יהושע בן נון מן השטים שנים אנשים מרגלים חרש לאמר לכו ראו את הארץ ואת יריחו" (יהושע ב א). יריחו בכלל היתה, ולמה יצאת? מלמד שהיתה קשה כנגד כולם.³

במדבר רבה טו פרשת בהעלותך – שופרות לפתיחת בריחה של הארץ

"עשה לך שתי חצוצרות כסף ... והיו לך" (במדבר י ב) - שיהיו תוקעין לפניך כמלך ... אתה משתמש בהן ואין אחר משתמש בהן.⁴ תדע לך, שהרי יהושע תלמידו של משה לא נשתמש בהן אלא בשופרות, כשבא להילחם ביריחו.⁵ נתכנסו ליריחו ז' אומות, שנאמר: "ותעברו את הירדן ותבואו אל יריחו, וילחמו בכם בעלי יריחו: האמורי והפריזי והכנעני והחתי והגרשי החוי והיבوسی ואתן אותם בידכם" (יהושע כד יא)⁶ - וכי שבע אומות היו בעלי יריחו? אמר רבי שמואל בר נחמני: יריחו הייתה נגרא של ארץ ישראל,⁷ אם נכבשה יריחו מיד כל הארץ נכבשת.⁸

¹ שגור בלשונו החלוקה לדור יוצאי מצרים ודור הבנים, אבל צריך לזכור שכל מי שהיה בשעת חטא המרגלים פחות מגיל עשרים, זכה להיכנס לארץ. כל בני 16, 17, 18, 19 גם יצאו ממצרים (שנה וחצי קודם), גם נכחו במעמד הר סיני וגם נכנסו לארץ.

² הבדל בולט ראשון הוא קיצור התנעת השליחות. הציווי של יהושע הוא קצר ופשוט: "לכו ראו את הארץ", בהשוואה עם דבריו הארוכים של משה בפרשה: "וראיתם את הארץ מה היא ואת העם הישב עליה החזק הוא הרפה המעט הוא אם רב: ומה הארץ אשר הוא יושב בה הטובה היא אם רעה ומה הערים אשר הוא יושב בהן הנה במחנים אם במבצרים: ומה הארץ השמנה היא אם רזה היש בה עץ אם אין" (במדבר יג יח-כ). אין גם שמות לאנשים (חז"ל מגלים לנו שהם כלב ופנחס) ויש דיווח קצר וענייני כשהם חוזרים: "כי נתן ה' בידנו את כל הארץ וגם נמנו כל ישיבי הארץ מפנינו". יש לשים לב גם למספר: שני אנשים, ללא צורך בנציגות של כל שבט ושבט, כמו בפרשה, מה שאולי ליבה והתסיס את השליחות והכשילה. אפשר בהחלט ללמוד את פסוקי המקרא ולהשוות את שני הסיפורים בלשונם וכפשטם, ואנו נלך כדרכנו בנתיבות המדרש ופרשני המקרא.

³ השליחות של יהושע היא אמנם "לראות את הארץ", אבל ממוקדת ביריחו שהיא מפתח הכניסה לארץ: "סוגרה של ארץ ישראל" כלשון המדרש שנראה להלן. אנשיה הם "גדולים וקשים" ואם תכניע אותם, כיבוש שאר הארץ יהיה קל יחסית. גם מיקוד זה הוא הבדל מענייני בין משה ליהושע, בין לשלוח אנשים מלב המדבר לארץ בכללותה ובין לשבת מול יריחו ולרגל אותה ספציפית. גם ההבדל בין לתור עיר כמו חברון שהיא במרכז הארץ ובה ילידי הענק, ובין לחפור עיר ספר כמו יריחו אצל יהושע. ועל כך אולי חייב יהושע תודה למשה שהביא אותו עד לנקודה זו. ראה גם שמדרש ספרי זה מיוסד על דברי משה החותמים את פרשת עקב (דברים יא כה): "לא יתיצב איש בפניכם פחדכם ומוראכם יתן ה' אלהיכם על פני כל הארץ אשר תדרכו בה פאשר דבר לכם".

⁴ חזרנו לפרשת השבוע שעבר, פרשת בהעלותך, לציווי החד-פעמי של עשית החצוצרות שהיו מיוחדות למשה ונגנזו עוד בחייו לקראת מותו, כמתואר בהמשך המדרש שם (ראה גם בראשית רבה צו ג). ראה דברינו [חצוצרות משה](#) בפרשת בהעלותך. ממקור זה וגם מאחרים (ויקרא רבה לא ד, ירושלמי סנהדרין פרק א הלכה ג ועוד) למדנו שלמשה היה דין של מלך והוא אחד מהפירושים לפסוק: "ויהי בישורן מלך" (שמות רבה ב ו, ויקרא רבה לב ב ועוד). אך מה כל זה שייך לנושא שלנו?

⁵ ליהושע דרך והנהגה משלו. לא רק שאינו נעזר בחצוצרות הפרטיות של משה, גם לא בציווי התורה: "וכי תבאו מלחמה בארצכם על הצר הצר אתכם והרעתם בחצוצרות ונזפרתם לפני ה' אלהיכם ונושעתם מאיביכם", שהרי יכול היה לעשות חצוצרות משלו. יהושע בוחר בשופר. האם עובדה זו מסמלת את דרכו הייחודית של מי שחי בצילו הענק של משה וכעת צריך ליצור הנהגה משלו? האם מתקשר הדבר למעמד הר סיני ולציווי ליהושע: "לא ימוש ספר התורה הזה מפניך והגית בו יומם ולילה" (ראה בראשית רבה ו ט)? או שמא לשופר החירות? בדקנו ומצאנו שבכל ספרי התנחלות עם ישראל בארץ: יהושע, שמואל א ו-ב ואף מלכים א ועד אמצע מלכים ב, אין חצוצרות, רק שופרות! האם יהושע קבע כן תקדים שלא כמשה וכתורה?

⁶ דברי יהושע בסוף הספר בנאום הסיכום והפרידה שלו בכינוס העם בשכם.

⁷ נגרא ובעברית נגר: "בריח, מוט סוגר או יתד לנעילת דלת" (אבן שושן). ומכאן המקצוע נגר ונגרות (ואף המילה מגירה).

⁸ ובמקורות אחרים (מדרש תנחומא כאן) הביטוי הוא: "סוגרה של ארץ ישראל". ואף לעתיד לבוא, יריחו היא נקודת ההתחלה, כפי שאומר הנביא הושע (פרק ב פסוק יז): "ונתתי לה את כרמיה משם ואת עמק עכור לפתח תקוה". ראה דברינו [ענן בפרשת מסעי](#) שם הבאנו את הסיפור ההיסטורי על מייסדי פתח תקווה אם המושבות, "[ארבעת הרוכבים](#)" מהיישוב הישן בירושלים, שמטרתם המקורית הייתה לייסד את פתח תקווה ליד יריחו על מנת לתקן את חטא ענן בכניסה לארץ ולקיים נבואת ירמיהו ורק לאחר שהשלטון העותומני התנגד לכך, העתיקו את המקום לאומלבים, היא פתח תקווה של היום. זאת אמנם מסיבות של התיקון של חטא ענן, אבל אולי העניין מתקשר גם למעמדה של יריחו כשער הכניסה לארץ ישראל.

רמב"ן במדבר פרק יג פסוק ב – הפטרה מוכיחה על הפרשה

... אבל יישוב העניין בזה, כי ישראל אמרו כדרך כל הבאים להילחם בארץ נוכריה ששולחים לפניהם אנשים לדעת הדרכים ומבוא הערים ובשובם ילכו התרים בראש הצבא להורות לפניהם הדרכים... וזו עצה הגונה בכל כובשי ארצות, וכן עשה עוד משה עצמו שנאמר (להלן כא לב) וישלח משה לרגל את יעזר, וכן ביהושע בן נון (יהושע ב א) שנים אנשים מרגלים. ועל כן היה טוב בעיני משה. כי הכתוב לא יסמוך בכל מעשיו על הנס, אבל יצוה בנלחמים להיחלץ ולהישמר ולארום, כאשר בא הכתוב במלחמת העי (שם ח ב) שהיתה על פי השם ובמקומות רבים. אז נמלך משה בשכינה, ונתן לו השם רשות ואמר לו: שלח לך אנשים ויתורו את ארץ כנען, וידעוה ויגידו לכם ועל פיהם תתייעצו בענין הכיבוש.⁹

במדבר רבה טז א פרשת שלח לך – הפטרה מנוגדת לפרשה¹⁰

הלכה:¹¹ מהו לפרוש לים הגדול קודם לשבת שלשה ימים? שנו רבותינו:¹² אין מפליגין בספינה בים הגדול שלושה ימים קודם לשבת, בזמן שהוא הולך למקום רחוק. אבל אם מבקש לפרוש כמו מצור לצידון, מותר לו לפרוש אפילו בערב שבת, מפני שהדבר ידוע שהוא יכול לילך מבעוד יום. במה דברים אמורים? בשליח הרשות. ואם היה שליח מצוה, מותר לו לפרוש בכל יום שירצה. למה? מפני שהוא שליח מצוה, ושליח מצוה דוחה את השבת...¹³ שאין לך חביב לפני הקב"ה כשליח שמשלח לעשות מצוה ונותן נפשו כדי שיצליח בשליחתו, ואין לך בני אדם שנשלחו לעשות מצוה ונתנו נפשם להצליח בשליחתו, כאותם שנים ששלח יהושע בן נון, שנאמר: "וישלח יהושע בן נון מן השטים שנים אנשים וכו'" (יהושע ב א). מי היו? שנו רבותינו: אלו פנחס וכלב, והלכו ונתנו נפשם והצליחו בשליחתו.. ללמדך כמה נתנו שני צדיקים אלו נפשם לעשות שליחותם. אבל שלוחים ששלח משה היו רשעים. מנין? ממה שקרינו בענין: "שלח לך אנשים".¹⁴

רבי בחיי בן אשר במדבר פרק יג – מספר מינימלי של מרגלים

ומה שהיו המרגלים שנים עשר ודי שיהיו שנים או שלשה, כענין שנאמר ביהושע: (יהושע ב א) "שנים אנשים מרגלים חרש לאמר", לפי שרצה הקב"ה שתהיה השליחות הזאת בהסכמת כל שבטי ישראל, איש אחד מכל שבט ושבט. כדי שאם יצליחו בשליחתו, יהיו כל ישראל שותפין בזכות; ואם לא יצליחו, יהיו כולן שותפין בעונש כמו שאירע בהם.¹⁵

⁹ כבר הרחבנו לדון בדברי רמב"ן אלה בדברינו [שלח לך אנשים](#) בפרשה זו בשנה האחרת, במחלוקתו עם רש"י, שיסודותיה במדרשי חז"ל, האם האנשים שנשלחו ע"י משה לתור את הארץ היו מלכתחילה רשעים רק מוסווים, וכל השליחות הייתה לא נחוצה אם לא מוטעית מיסודה: "שלח לך - לדעתך, אני איני מצוה לך" - שיטת רש"י, או שהייתה זו שליחות נכונה ומקובלת וקרה מה שקרה והאנשים-המרגלים חטאו והפכו את עורם - שיטת רמב"ן. מה שחשוב כאן היא הראיה שרמב"ן מביא מההפטרה. שליחת המרגלים ע"י יהושע "כדרך כל הבאים להילחם בארץ נוכריה ששולחים לפניהם אנשים לדעת הדרכים ומבוא הערים ובשובם ילכו התרים בראש הצבא להורות לפניהם הדרכים... וזו עצה הגונה בכל כובשי ארצות... כי הכתוב לא יסמוך בכל מעשיו על הנס", היא ההוכחה לכך שגם שליחת המרגלים ע"י משה הייתה מעשה נכון. ומה קרה? מה שיכול לקרות לכל אחד מאיתנו. בני אדם משתנים ומשנים דעתם. פעם מאמינים ופעם כופרים, פעם בוטחים ופעם מפוחדים, פעם דוברי אמת ופעם מוציאי דיבה. זהו הטבע האנושי. ההפטרה, לשיטת רמב"ן מוכיחה על הפרשה. ומה יענה על כך רש"י? שיהושע הטיב לראות ממה?

¹⁰ וכן הוא, כמעט מילה במילה במדרש תנחומא (הנדפס ובובר) על הפרשה, שהם למעשה אותו מדרש. ראה הספר מבוא למדרשים.

¹¹ פתיחה בהלכה, קודם שהדרשן עובר לאגדה, ובנוסף מקביל ומקובל אחר: "למדנו רבנו".

¹² "שנו" זה היא תוספתא מסכת שבת פרק יג הלכה יג: "אין מפליגין בים הגדול פחות משלשה ימים קודם לשבת. במי דברים אמורים? ביורד לדבר הרשות. אבל ביורד לדבר מצוה, אפילו בערב שבת מותר... מצור לצידן ומצידן לצור אפילו בערב שבת מותר".

¹³ בקטע שהשמטנו מביא המדרש גם את הדין של שליחי מצווה שפטורים מהסוכה (מסכת סוכה פרק ב משנה ד) שהוא מדין העוסק במצווה פטור ממצווה או גם מדין "תשבו כעין תדור". אבל זה רק פטור ממצווה ואילו הדין ששליח מצווה יכול לחלל את השבת הוא איחוד גדול (אלא אם מדובר בפיקוח נפש, אבל זה לא הביטוי של "שליח מצווה") ולפיכך יש שמגיהים כאן "שבות" במקום "שבת", שהרי כל האיסור של הפלגה בספינה בשבת הוא מדין שבות (או עונג שבת). כך או כך, כאן מבצע הדרשן את המעבר מההלכה לאגדה.

¹⁴ מדרש זה, שהרחנו לדון בו בדברינו [שלח לך אנשים](#) הוא תשובת רש"י לרמב"ן ביחס הפרשה להפטרה. רמב"ן כאמור, יטען שההפטרה מעידה על כך שעצם מעשה שליחת המרגלים הוא ראוי ונכון ולפיכך, הוא צריך להסביר מה קרה בפרשה שלנו. איפה אירע השבר. רש"י יטען לעומתו, שהפטרת השבת היא תמונת ראי לפרשה ומראה איך שליחות שתחילתה ובסיסה חיובי מצליחה, בהשוואה עם שליחות שמלכתחילה לא הייתה ראויה ולפיכך אין לתמונה שנכשלה. מחלוקתם היא האם לפנינו סיפורים משלימים או מנוגדים.

¹⁵ כבר הזכרנו בהערה 2 לעיל את מספר השליחים אצל יהושע מול משה. זכות הראשונים לרעיון זה שמורה לרבינו בחיי (עד כמה שידינו מצאה). משה מנסה להתחשב בחלוקה של העם לשבטים ובדומה לתורה בפרשת הנשיאים שטרח לכתוב ולחזור ולכתוב קרבן כל נשיא ונשיא על מנת לא לפגום בכבודם: "והיה קרבן כולם שווה ולא הקריב אחד מהן יותר על חברו" (ספרי זוטא פרק ז סימן פד), בדומה לכך, משה, מרכיב משלחת נכבדה של שנים עשר אנשים "ראשי בני ישראל המה". בכך הוא לוקח סיכון. אם יחזרו בדעה טובה ואיחידה, ישכנעו את העם ויפיחו בו עוז וגבורה למלחמת כיבוש הארץ - מה טוב. אך אם לא יצליחו, אם יתחילו להביע דעות שונות ולהתווכח (מה שמאד סביר בכל חבורה של שני יהודים ומעלה, כמשל העם: שני יהודים - שלוש דעות) - יהיו כולם שותפים בעונש כפי שאירע". יהושע, שהוא משבט יוסף, אינו עושה חשבונות של כבוד ויצירת קונצנזוס, אלא בוחר את המספר

ספרי זוטא במדבר פרק י – מי את רחב ולאן התגלגלת?

"וילכו ויבאו בית אשה זונה ושמה רחב". ר' יהודה אומר: ארבעה שמות של גנאי היה לה. נקרא שמה רחב הזונה כשמה. דבר אחר: רחב הזונה שהיתה מזונה עם בני המדינה מבפנים ועם הליסטים מבחוץ, שנאמר: "כי ביתה בקיר החומה ובחומה היא יושבת" (יהושע ב טו).¹⁶ דבר אחר: רחב הזונה שהיתה מארץ כנען ולא היה בארץ כנען בני אדם רעים וקשים מהם. דבר אחר: רחב הזונה שהיתה מאנשי יריחו מאותן שכתוב בהן כלייה, שנאמר: "כי החרס תחרים" (דברים כ יז).¹⁷

ועליה הוא אומר: "ומשפחות בית עבודת הוֹבֵשׁ" (דברי הימים א ד כא) שהיתה עסוקה בבוץ ... שהטמינה את המרגלים בבוץ ... ונאמר: "ותשב בקרב ישראל עד היום הזה" (יהושע ו כה). ר' שמעון אומר: לפי שהיום הזה רודה ברקיע, כך יהא זרעך קיים לפני לעולם; שעמדו ממנו שמונה נביאים וכולהם כהנים, ואלו הן: ירמיה וחלקיהו שרייה מחסייה ברוך בן נריה חנמאל שלום, ויש אומרים: אף יחזקאל ובוזי. ואף חולדה הנביאה מבני בניה.¹⁸

יהושע פרק ב פסוקים ט-כא – שיח המרגלים ורחב

ותאמר אל האנשים ידעתי כי נתן ה' לכם את הארץ וכי נפלה אימתכם עלינו וכי נמגו כל יְשִׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם: כי שמענו את אֲשֶׁר הוֹבִישׁ ה' את מי ים סוף מִפְּנֵיכֶם בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרַיִם וְאֲשֶׁר עָשִׂיתֶם לְשִׁנֵי מַלְכֵי הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן לְסִיחֹן וְלַעֲוֹג אֲשֶׁר הִחְרַמְתֶּם אוֹתָם: וְנִשְׁמַע וַיִּמַס לִבָּבוֹ וְלֹא קָמָה עוֹד רוּחַ בְּאִישׁ מִפְּנֵיכֶם כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם הוּא אֱלֹהִים בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתַּחַת: וְנָעַתָה הַשְּׁבַעוּ נָא לִי בַּח' כִּי עָשִׂיתִי עִמָּכֶם חֶסֶד וְעָשִׂיתֶם גַּם אִתָּם עִם בֵּית אָבִי חֶסֶד וְנִתַּתֶּם לִי אוֹת אֲמַת: וְהִחִיתֶם אֶת אָבִי וְאֶת אִמִּי וְאֶת אַחִי וְאֶת אַחֵיֹתַי וְאֶת כָּל אֲשֶׁר

המינימלי הדרוש לשליחות חרש, לא נוקב בשמם (רק המדרש מגלה לנו שהיו אלה כלב ופנחס, שניהם לא משבטי יוסף) ואכן מצליח. גם במעשה עכן, עומד יהושע כנגד שבט יהודה החזק והגדול, שבימי בית ראשון הופך ליריב הגדול של שבט יוסף ולא נרתע. ומכאן שהחבל בו הורידה את המרגלים לא נעשה במיוחד עבורם ולא בכדי חסד בה מלך יריחו. בית של זנות משני צדיו. ולאיהו קיר מתפלל חזקיהו המלך בחוליו? תלמוד ירושלמי מסכת סנהדרין פרק י הלכה ב: "ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל אל יי'. לאי זה קיר נשא עיניו? רבי יהושע בן לוי אמר: לקירה של רחב נשא עיניו: כי ביתה בקיר החומה ובחומה היא יושבת. אמר לפניו: ריבון כל העולמים, רחב שתי נפשות הצילה לך ראה כמה נפשות הצלת לה".

ובספרי במדבר עח הוא מזכיר שרחב "היתה מעם שנאמר בו לא תחיה כל נשמה (דברים כ טז)".¹⁷ ולכל הכבוד הזה זכתה רחב על שעשתה הכל מאהבה, כפי שהוא מסיים שם: "על שעשתה מאהבה נתן לה המקום מאהבה". כבר הרחבנו על דמותה של רחב בדברינו **רחב** בפרשה זו בשנה האחרת (כולל שנישאה ליהושע והנביאים שיצאו ממנה!) ולא נחזור על הדברים. כאן נעיר רק לעניין ההשוואה בין המרגלים שליחי משה ובין אלה של יהושע. חלק נכבד מסיפור המרגלים שבספר יהושע מוקדש למפגש בין המרגלים-השליחים ובין רחב תושבת הארץ, שאת עמה ואת עירָה הם באו לחפור במטרה לכבוש. והנה היא גומלת איתם חסד ונותנת להם מחסה בביתה תוך סיכון ברור של עצמה וכל בני משפחתה. יש דו-שיח ביניהם, היא מחביאה אותם, היא מיעצת להם איך וכיצד להימלט מהעיר והיא נותנת להם את המידע שהוא אולי מטרת שליחותם העיקרית: מידע על מורל האויב: "ותאמר אל האנשים ידעתי כי נתן ה' לכם את הארץ וכי נפלה אימתכם עלינו וכי נמגו כל יְשִׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם: כי שמענו את אֲשֶׁר הוֹבִישׁ ה' את מי ים סוף מִפְּנֵיכֶם בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרַיִם וְאֲשֶׁר עָשִׂיתֶם לְשִׁנֵי מַלְכֵי הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן לְסִיחֹן וְלַעֲוֹג אֲשֶׁר הִחְרַמְתֶּם אוֹתָם: וְנִשְׁמַע וַיִּמַס לִבָּבוֹ וְלֹא קָמָה עוֹד רוּחַ בְּאִישׁ מִפְּנֵיכֶם כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם הוּא אֱלֹהִים בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתַּחַת". והם בתמורה, וללא קבלת רשות מיהושע, נשבעים לה שהיא וכל משפחתה לא ייפגעו. ראה הפלגת העניין ברות רבה ב סימן א: "תני ר' שמעון בר יוחאי: שאפילו היתה משפחתה מאתים אנשים והלכו ונדבקו במאתים משפחות אחרות, כולן ניצולות בזכותה". רק נתאר לעצמנו שהמרגלים של משה היו חוזרים ומדווחים שהם התיידדו במהלך שליחותם עם מישהו, בחברון, בשכם, במקום כלשהו, ונשבעו לו שהוא וכל בני משפחתו המורחבת לא ייפגעו. מאותם שהתורה מצווה לא להחיות ולהחרים. מה היה אומר להם משה! אבל ליהושע, שחי כל השנים בצילו הענק של משה, יש דרך משלו. ראה דברינו **וקראת לשלום** בפרשת שופטים שיהושע "מסרב פקודה" במצוות מחיית שבעת העמים, כלשון מדרש דברים רבה ה יג: "כי תקרב אל עיר ... וקראת אליה לשלום ... מי קיים הפרשה הזאת? יהושע בן נון. אמר רבי שמואל בר נחמן: מה עשה יהושע? היה פורש דאטגמא בכל מקום שהיה הולך לכבוש והיה כתוב בה: מי שמבקש להשלים - יבוא וישלים, ומי שמבקש לילך לו - ילך לו ומי שמבקש לעשות מלחמה - יבוא ויעשה מלחמה". ומי שסייע וגמל חסד, יתוגמל ויבוא בקהל ישראל. האם הקדימה רחב לרות?

ראה מכילתא דרבי ישמעאל בשלח - מסכתא דשירה פרשה ט: "תפול עליה אימתה ופחד. אימתה על רחוקים ופחד על קרובים ... וכן רחב אומרת לשלוחי יהושע: כי שמענו את אשר הוביש ה' את מי ים סוף וגו' ונשמע וימס לבבנו (יהושע ב י). בני ישראל עדיין לא חצו את הירדן שהיה נס גדול לא פחות מחציית ים סוף. ראה דברינו **הצעה להפטר חלופית לשביעי של פסח**. מה שרחב זוכרת הוא נס חציית ים סוף. ממרחק של ארבעים שנה! אולי בני ישראל כבר שכחו לאחר ארבעים שנים במדבר - רחב ותושבי כנען, לא שכחו.

רחב צועדת כאן בנתיב שסלל משה כשנאמר: "וידעת היום והשבת אל לבבך כי ה' הוא האלהים בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתַּחַת אֵין עוֹד" (דברים ד לט פרשת ואתחנן). ראו מדרש דברים רבה ב כח פרשת ואתחנן: "כי ה' הוא האלהים - רבנן אמרי: יתרו נתן ממש בעבודת כוכבים, שנאמר: עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלהים (שמות יח). נעמן הודה במקצת ממנה, שנאמר: הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ כי אם בישראל (מלכים ב ה). רחב שמתהו בשמים ובארץ, שנאמר: כי ה' אלהיכם הוא אלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת (יהושע ב). משה שמו אף בחללו של עולם, שנאמר: כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד. מהו אין עוד? אפילו בחללו של עולם". ראה דברינו **אין עוד מלבדו** בפרשת ואתחנן. רחב נמצאת בדרגה אחת מתחת למשה. ומן המפורסמות הוא הדמיון הלשוני בין ספר דברים וספר יהושע. ומי הוא עוד שנוקט בלשון זו? שלמה המלך בתפילתו בחנוכת המקדש, מלכים א ח כב-כג: "ויעמד שלמה לפני מזבחו ה' נגד כל קהל ישראל ויפרש בפיו השמים: ויאמר ה' אלהי ישראל אין כמותך אלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת שמר הברית והחסד לעבדיך ההלכים לפניך בכל לבבם".

לָהֶם וְהִצַּלְתֶּם אֶת נַפְשֵׁינוּ מִמָּוֶת: וַיֹּאמְרוּ לָהּ הָאֲנָשִׁים נַפְשֵׁנוּ תַחְתֵּיכֶם לְמוֹת אִם לֹא תִגִּידוּ אֶת דְּבָרֵנוּ זֶה וְהָיָה בְּתַת ה' לָנוּ אֶת הָאָרֶץ וְעֵשִׂינוּ עִמָּךְ חֶסֶד וְאֶמֶת: 21... הִנֵּה אֲנַחְנוּ בְּאֵיִם בְּאָרֶץ אֶת תִּקְוֹת חוּט הַשָּׁנִי הַזֶּה תִּקְשָׁרֵי בַחלוֹן אֲשֶׁר הוֹרְדַתְנוּ בוֹ וְאֶת אֲבִיךָ וְאֶת אִמָּךְ וְאֶת אַחִיךָ וְאֶת כָּל בֵּית אֲבִיךָ תֹאסֶפִי אֲלֶיךָ הַבְּיָתָה: ... וַתֹּאמְרוּ כְּדַבְּרֵיכֶם כֵּן הוּא וְתִשְׁלַחַם וְיִלְכוּ וְתִקְשָׁר אֶת תִּקְוֹת הַשָּׁנִי בַחלוֹן: 22

הפסוקים החותמים את השליחות, את פרק ב – את ההפטרה

וַיֵּשְׁבוּ שָׁנֵי הָאֲנָשִׁים וַיִּרְדּוּ מִהָהָר וַיַּעֲבְרוּ וַיָּבֹאוּ אֶל יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוֹן וַיְסַפְּרוּ לוֹ אֶת כָּל הַמְצָאוֹת אוֹתָם: וַיֹּאמְרוּ אֶל יְהוֹשֻׁעַ כִּי יָתֵן ה' בְּיַדְנוּ אֶת כָּל הָאָרֶץ וְגַם נִמְגּוֹ כָּל יִשְׂרָאֵל הָאָרֶץ מִפְּנֵינוּ: 23

שבת שלום וקיי טוב

מחלקי המים

מים אחרונים: והיכן שובץ בסידור התפילה שבחו של הקב"ה שהוא האלהים "בשמים ממעל ובארץ מתחת"? בתפילת עלינו לשבח! ומי הוא שעפ"י המסורת חידש את תפילת עלינו לשבח? יהושע בן נון. 24 ומי נשא את רחב לאשה? יהושע בן נון. ויש לשים לב לשוני חלקי התפילה: הראשון שיוצר חיץ גדול בין עם ישראל ואומות העולם (עד שנדרשו היהודים לצנזר או למחוק את הפסקה "שָׁהֶם מִשְׁתַּחֲוִים לְהֶבֶל וְרִיק, וּמִתְפַּלְלִים אֶל אֵל לֹא יוֹשִׁיעַ" שעד היום מופיעה בסידורים רבים בסוגריים), והחלק השני המפויס יותר שמייחל ש"כל בני בשר יקראו בשמך". המשפט המסיים את החלק הראשון: "כִּי יִי הוּא הָאֱלֹהִים בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתַּחַת אֵין עוֹד", שהם דברי משה שעברו לרחב, יכול להיחשב כגשר ומעבר בין החלק הראשון היוצר חיץ ובין החלק השני המפייס. 25 ומומלץ מאד לעיין בערך [עלינו לשבח](#) בויקיפדיה שעשיר במידע וסוקר יפה את הנושא.

21 פרשנים האמונים על דרשות חז"ל שחסד של אמת הוא החסד שעושים עם המתים ששוב אינם יכולים לגמול בחזרה (גחש"א, מקור: בראשית רבה צו ה על בסיס דברי יעקב ליוסף, בראשית מז כט: "וְעֵשִׂית עִמָּדִי חֶסֶד וְאֶמֶת אֵל נָא תִקְבְּרֵנִי בְּמִצְרָיִם") מתקשים קצת בחסד ואמת של דברי רחב כאן, אך פרשנים המתמקדים במקרא תחילה כבר העירו שחסד ואמת הולכים הרבה ביחד במקרא ודווקא עם החיים. "לשון שגור במקרא", מסביר דעת מקרא. ראה דברי העבד במפגש עם רבקה, בראשית כד כז: "בְּרֹחַ ה' אֱלֹהֵי אֲדָנִי אֲבָרְהָם אֲשֶׁר לֹא עָזַב חֶסְדוֹ וְאֶמְתוֹ מֵעַם אֲדָנִי וכו', וכן שם בפסוק מט: "וְעַתָּה אִם יִשְׁכַּם עֵשִׂים חֶסֶד וְאֶמֶת אֶת אֲדָנִי וכו'", ב"ג מדות, שמות לד ו: "... וְיָב חֶסֶד וְאֶמֶת", דברי דוד לאנשי יבש גלעד, שמואל ב ב ו: "וְעַתָּה יַעַשׂ ה' עִמָּכֶם חֶסֶד וְאֶמֶת וכו'", תהלים כה י: "כָּל אֲרָחוֹת ה' חֶסֶד וְאֶמֶת לְנֹצְרֵי בְרִיתוֹ וְעֲדָתוֹ" ועוד רבים במקרא. רחב מבקשת שיעשו איתה חסד והמרגלים עונים לה "ועשינו עמך חסד ואמת" שהוא מעין לשון שבועה שהרי אחרי שילכו מאיתה, מי ערב לה שיקיימו את הבטחתם בלהט המלחמה גם אם בשוגג? וכל זאת, עשו על דעת עצמם ובלי להיוועץ ביהושע! גם זה הבדל גדול מול המרגלים ששל משה. ונראה שצריך לחבר הבטחת אמת זו גם לשבועה שאח"כ נשבע יהושע לגבעונים הגם שזו האחרונה הייתה בהטעיה גמורה. ראה דברינו [הגבעונים](#) בפרשת נצבים.

22 חוט השני הוא שנתן תקוה לרחב, הוא ששימש סימן לשמירת חסד האמת. היכן מצאנו עוד חוט שני במקרא? אחד ויחיד, בשיר השירים פרק ד פסוק ג: "כְּחוּט הַשָּׁנִי שִׁפְתֵיךָ וּמִדְּבָרֶיךָ נֶאֱוָה כְּפֶלַח הָרֶמוֹן וְקֶתֶךְ מִבַּעַד לְצַמְתְּךָ". הייתכן קשר בין שני פסוקים אלה? האם שמירה על מוצא השפתיים הוא הקשר? כן, אומר רש"י ומפרש את הפסוק בשיר השירים כך: "כחוט השני שפתיך - נאות להבטיח ולשמור הבטחות כמו שעשו המרגלים לרחב הזונה שאמרו לה (יהושע ב) את תקות חוט השני וכו', ושמרו הבטחותם". ראה עוד קשר של תקות שני במדרש משלי (בובר) משלי פרק לא פסוק מ: "לא תירא לביתה משלג כי כל ביתה לבוש שנים. זו רחב הזונה, בשעה שבאו ישראל להחריב יריחו, לא נתיראה מהם, מפני שנתנו לה סימן, את תקות חוט השני (יהושע ב יח)".

23 כשם שהנחיות יהושע למרגלים הן קצרות ופשוטות "לָכוּ רְאוּ אֶת הָאָרֶץ וְאֶת יְרִיחוֹ", כך גם הדיווח שלהם: "כִּי יָתֵן ה' בְּיַדְנוּ אֶת כָּל הָאָרֶץ וְגַם נִמְגּוֹ כָּל יִשְׂרָאֵל הָאָרֶץ מִפְּנֵינוּ". ראה פירוש אלשיך שמתקשה מאד מדוע יהושע בכלל שולח מלאכים אחרי מה שקרה לשלוחי משה ומציע שכל השליחות התמקדה בבדיקת מורל תושבי הארץ ואיך הם רואים את ישראל, ובעקבות עונן פעור בשיטים (ראה דברינו [שטים של זנות](#) בפרשת בלק): "על כן רצה לנסות אשר ישים ה' בפי האויבים. כאשר עשה גדעון סימן מאשר יתן ה' בפי אויביו". והוא מוסיף ואומר: "שכל כוונתם (של המרגלים ויהושע) לא היתה כי אם לשמוע מה בפייהם (של תושבי הארץ), אם הם רכי לבב ויראים, או הם עזי נפש לעומת בני ישראל. ועל כן כשמעם, נעשתה שליחותם וישבו מתור הארץ ולא הלכו ואנה אל אחת מערי הארץ זולת יריחו". ואי אפשר שוב שלא להשוות עם שלוחי משה. אלה של משה, קבלו רשימה מפורטת לבדיקה וחזרו ודיווחו לכאורה מדויק, עד שהפרשנים צריכים להסביר במה בדיוק היה חטאם: במילה אפס, בכך שדיווחו בפומבי ולא רק בצנעה למי ששלחם, שחזרו והסיתו אחרי דברי כלב ויהושע וכו'. אלה של משה קבלו הנחיות קצרות, וכששמעו את דברי רחב (ראה בהערה הקודמת) הבינו שאת המידע העיקרי קבלו, חזרו למחנה ישראל, דווחו למי ששלח אותם קצר ולעניין: "כִּי יָתֵן ה' בְּיַדְנוּ אֶת כָּל הָאָרֶץ וְגַם נִמְגּוֹ כָּל יִשְׂרָאֵל הָאָרֶץ מִפְּנֵינוּ".

24 לא מצאנו מקור לכך בספרות חז"ל. מסורת זו מצויה לראשונה בספרות הגאונים (תשובות הגאונים - שערי תשובה סימן מג) והראשונים (פירושי סידור התפילה לרוקח [קלב] מלכיות עמוד תרנו) ועוד.

25 האם את החלק הראשון חיבר יהושע בכניסתו לארץ בעת שהצטוו להשמיד את שבעת העממים ואילו את השני השלים בהשפעת נישואיו לרחב? השערה 'פראית' שלנו. ראה שוב דברינו [וקראת לשלום](#) בפרשת שופטים שיהושע "מסרב פקודה" במצוות מחיית שבעת העמים ומה שכתבנו בסוף הערה 18 לעיל.